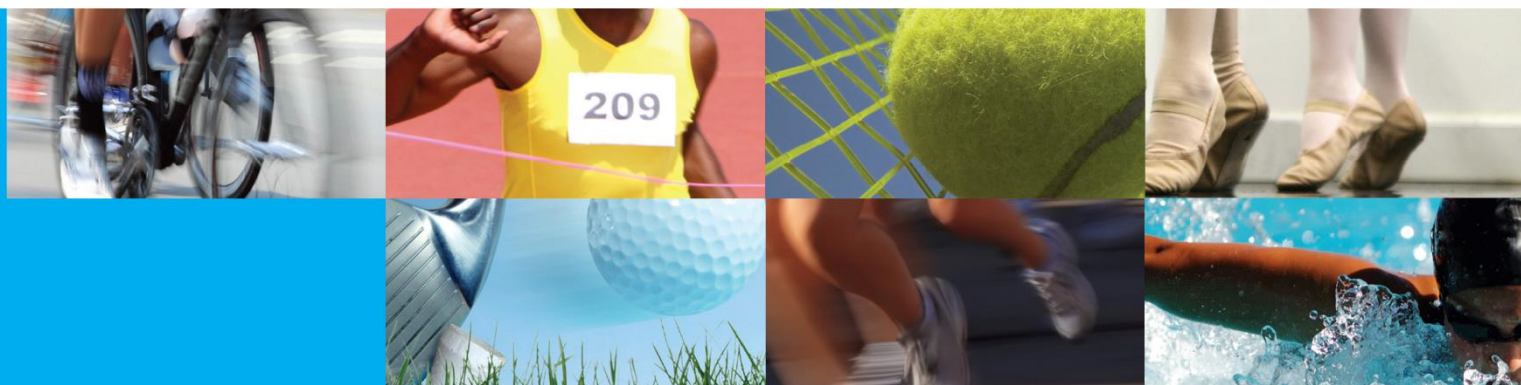

Resultaten pilot SportklimaatApp

David Romijn

Janine van Kalmthout

Jora Broerse

Resultaten pilot SportklimaatApp

**David Romijn
Janine van Kalmthout
Jora Broerse**

Mulier Instituut

Sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht

+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl

info@mulierinstituut.nl | [@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
1.1	Doelstelling SportklimaatApp	7
1.2	Inhoud/Leeswijzer	8
2.	Methode van onderzoek	9
2.1	Sportklimaat App	9
2.2	Observaties	10
3.	Resultaten	13
3.1	Registraties	13
3.2	Zien we hetzelfde?	15
4.	Evaluatie	17
4.1	Overzicht kerncijfers registraties	17
4.2	Gebruikers over de SportklimaatApp	18
5.	Conclusie en vervolg	19
5.1	Conclusie	19
5.2	Hoe verder?	19
Bijlage 1. Evaluaties SportklimaatApp		21
Literatuur		25

1. Inleiding

Het programma Naar een veiliger sportklimaat (VSK) is sinds 2012 actief. Dit programma liep oorspronkelijk tot en met 2016, maar is recentelijk met twee jaar verlengd tot en met 2018. Sinds de start van het programma volgt het Mulier Instituut dit programma door een jaarlijkse VSK Monitor op te leveren, maar ook voor de start van het programma werd onderzoek uitgevoerd naar de (on)sportiviteit in de Nederlandse sport (Tiessen-Raaphors & Breedveld, 2007; Tiessen-Raaphorst et al, 2008; Lucassen, van Kalmthout & Steenbergen, 2012).

Deze rapportages baseren zich in grote mate op reeksen van vragenlijsten onder het brede palet bij Nederlandse sportbetrokkenen. Van spelers tot coaches en van bestuurders tot arbitrage. Daarbij is vaak opgetekend wat volgens de ondervraagde het algemene sportieve ‘klimaat’ was van de wedstrijden die ze in de voorgaande twaalf maanden meemaakten. Het sportieve ‘klimaat’ van de wedstrijd is vaak een gevoel, een gevoelsmatige optelling van vele (on)sportieve uitingen en handelingen.

Over dat wat daadwerkelijk tijdens de wedstrijd plaatsvindt, kunnen we ons alleen baseren op onderzoek dat terugvraagt naar hetgeen is waargenomen. In die overdracht van informatie gaat veel data verloren omdat de bevraagde al de handelingen beziet in het licht van het gevoel dat hij of zij aan de wedstrijd heeft overgehouden. Maar wat gebeurde nu precies, en hoe vaak?

Naast het informatieverlies door een selectief geheugen van de ondervraagde, wordt het beeld ook vertroebeld door incidenten in de media. Sinds het incident met fatale afloop rond grensrechter Richard Nieuwenhuizen (december 2012) is de indruk dat de vechtpartijen op het sportveld die de krant halen nadrukkelijk een zwaardere lading hebben. Daarnaast lijken ze bovendien het beeld van de sport in het algemeen te beïnvloeden. Hiermee ontstaat meer en meer een behoefte aan neutrale en ongekleurde beschrijvingen van het sportklimaat.

1.1 Doelstelling SportklimaatApp

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) voerde in 2013 een pilot uit waarbij een tijdbestedingsonderzoek voor het eerst via een applicatie (app) op een mobiele telefoon werd gedaan (Sonck & Fernee, 2013). De onderzoekers stelden vast dat het aandeel Nederlanders met een smartphone in 2012 groeide naar 61 procent.

Een belangrijke verkenning naar onderzoek via apps was de onderzoekspilot waarin volgens de ‘pieper-methode’, oftewel *Experience Sampling Method* (ESM), respondenten op gezette tijden wordt gevraagd om hun gevoelens en ervaringen op te schrijven, in plaats van retrospectief hun stemming van eerder op de dag te duiden. Op deze wijze hoopten de onderzoekers op diverse momenten van de dag een accurater en gedetailleerder beeld te krijgen van de gemoedstoestand van de respondent.

De onderzoekers stellen vast dat deze wijze van dataverzameling grote kansen biedt. De respondenten vinden deelname zowel leuk als gebruiksvriendelijk. Voor de onderzoekers biedt onderzoek via apps kansen omdat de respondenten zeer eenvoudig te benaderen zijn en de kwaliteit van de opgeleverde data erg goed is. De belangrijkste keerzijden van onderzoek via de mobiele telefoon zijn volgens de onderzoekers representativiteit en privacy.

Appbouwers hebben het waardevolle verband van sport en real-time data al eerder ontdekt. Steeds meer (beginnende) sporters registreren routes, maar ook (fysieke) waarden zoals hartslag, bloeddruk en snelheid met een groeiend aanbod van sportapps. Bekende voorbeelden hiervan zijn onder meer Runkeeper, Strava en Nike+ Running. Onder meer de Hogeschool van Amsterdam (lectoraat *Kracht van Sport*: M. Baart de la Faille - Deutekom) en een samenwerking van Fontys en TU Eindhoven (leerstoel *Design & Analysis of Intelligent Systems for Leisure Time Sports & Vitality*: S. Vos) doen onderzoek naar de waarde van deze apps.

Naast de SportklimaatApp en de eerder genoemde app die door het SCP werd gehanteerd, wordt in de wereld van het sportonderzoek geëxperimenteerd met apps als uitbreiding van de onderzoeksmogelijkheden. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- **Sportdrempelvrij**
Deze app helpt mensen met een beperking altijd en overal sportaccommodaties te vinden en op hun toegankelijkheid te beoordelen (Revalidatiefonds / Mulier instituut).
- **SENSEI** (*Sensor Driven Coaching For Healthy Living*)
Het project SENSEI heeft als doel om duurzaam bij te dragen aan gezond gedrag via gedragsinterventies om de persoonlijke motivatie van mensen te versterken met behulp van moderne ICT, in het bijzonder smartphones (Hogeschool van Amsterdam).
- **VragenlijstApp sportevenementen** [werktitel]
Met behulp van deze app zijn onder de bezoekers van EYOF 2013 en Grand Départ Utrecht 2015 op snelle en effectieve wijze vragenlijsten afgenomen (Mulier Instituut).

De toekomst van het monitoren van gewenst en ongewenst gedrag lijkt het ‘real-time’ vastleggen van de vele kleine handelingen die samen de sfeer maken. Op basis van een verrichte pilot (Vaane, 2014) is gebleken dat ‘traditionele’ verslaglegging hierin te wensen overlaat omdat er vaak veel zaken tegelijk gebeuren en de observant hierdoor tijdens het schrijven veel mist. Door een eenvoudige, gebruiksvriendelijke app te ontwikkelen waarbij uitsluitend buttons hoeven te worden aangetikt, gaat de netto observatietijd van de onderzoeker omhoog.

Doelstelling van de Sportklimaat App:

Een zo volledig en ongekleurd mogelijk beeld krijgen van het brede scala aan (on)sportieve handelingen dat plaatsvindt tijdens diverse sportwedstrijden.

Doelstelling van de pilot:

Proefondervindelijk komen tot een volwaardig en aanvullend monitorinstrument voor het in beeld brengen van het sportklimaat.

1.2 Inhoud/Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de inhoud en gebruik van de SportklimaatApp. Hoofdstuk 3 gaat in op de resultaten uit de pilotmetingen en het controlemoment ‘zien we hetzelfde?’. In hoofdstuk 4 staat de inhoudelijke evaluatie en het gebruiksgemak van de app. Hoofdstuk 5 beschrijft de conclusies van de pilot en beschouwt de toekomst van het instrument.

2. Methode van onderzoek

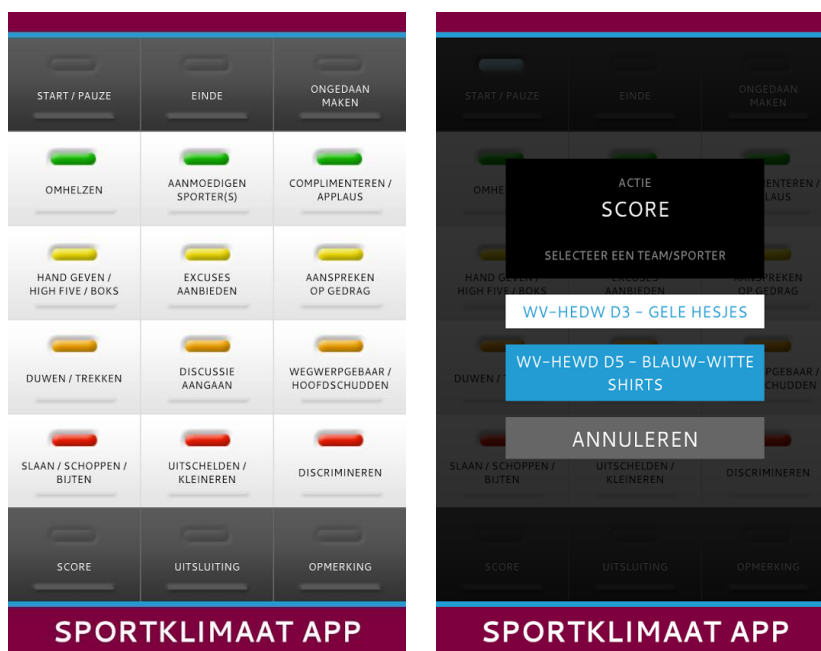
2.1 Sportklimaat App

De SportklimaatApp is ontstaan als opvolger van een pilot waarin handmatig diverse voetbalwedstrijden werden geobserveerd. Deze studie ging in op de samenhang tussen ervaren sociale veiligheid en daadwerkelijke incidenten van onwenselijk gedrag op het veld (Vaane, 2014). Een belangrijk leerpunt van deze verkennende studie was dat de notatie-capaciteit van de observant tekort schoot wanneer momenten van (on)sportiviteit elkaar snel opvolgden. De digitale omgeving van de SportklimaatApp moest dienen om de tijd die aan verslaglegging werd besteed zoveel mogelijk te beperken om daarmee de observatietijd te vergroten.

Wanneer de app is opgestart, noteert de observant enkele achtergrondkenmerken van de wedstrijd, de (prestatieve) context en beide teams. Daarna start samen met de wedstrijd het observeren via de SportklimaatApp.

Het ontwerp van de SportklimaatApp is vooral op gebruiksgemak gericht. Het belangrijkste onderdeel van dit gebruiksgemak is het toonblad van twaalf gedragingen. Op een schaal van (zeer) sportief tot (zeer) onsportief zijn twaalf handelingen voorgeprogrammeerd die door de observanten ter registratie worden aangetikt, met als vervolgvraag wie voor deze handeling verantwoordelijk was (afbeelding 2.1).

Afbeelding 2.1 Toonblad gedragingen en verantwoordelijke

Buiten de voorgeprogrammeerde handelingen van het toonblad, bestaat ook de mogelijkheid om via de button 'opmerking' een handeling te beschrijven en toe te kennen die niet tussen de twaalf voorgestelde gedragingen staat. Daarnaast wordt observanten ook gevraagd de stand / score bij te houden om zo de mogelijkheid te hebben om gedragingen te relateren aan de al dan niet aanwezige spanning in de wedstrijd.

Het toonblad gedragingen is uitsluitend bedoeld voor gedragingen die zich binnen de lijnen en tijdens de wedstrijd afspelen. Echter, ook het gedrag van anderen dan de sporters zelf (trainers/coaches, toeschouwers, ouders) heeft invloed op het sociale klimaat van de wedstrijd. Ook zaken die zich afspelen buiten de wedstrijd om (voorafgaand, in de rust/pauze(s), achteraf) kunnen niet los worden gezien van de (on)sportiviteit op het veld. Voor deze punten zijn enkele vragen toegevoegd die de observant invult nadat de wedstrijd is afgelopen (afbeelding 2.2). Ter afsluiting wordt de observant gevraagd of hij/zij de sport zelf ooit heeft beoefend. Met deze vraag kan voor de kennis van de ongeschreven regels in de bezochte sport worden gecontroleerd, en het (onbewust) meenemen van deze kennis in de registraties door de observant.

Afbeelding 2.2 Aanvullende vragen context sportiviteit

The image displays three sequential screenshots of the 'REGISTRATIE WEDSTRIJD' (Match Registration) form within the Sportklimaat App. Each screenshot is framed by a blue header and a red footer labeled 'SPORTKLIMAAT APP'.

- First Screenshot:** Contains four dropdown menus. The first asks 'WELK(E) TEAM/SPORTER HEEFT GEWONNEN?' with the selection 'WV-HEDW D3 - gele hesjes'. The second asks 'DE UITINGEN EN HET GEDRAG VAN DE SUPPORTERS EN PUBLIEK IS:' with 'Uitsluitend positief'. The third asks 'BIJDRAGE BEGELEIDING THUISTEAM DE UITINGEN EN HET GEDRAG VAN DE BEGELEIDING IS:' with 'Zowel positief als negatief'. The fourth asks 'BIJDRAGE BEGELEIDING UITTEAM DE UITINGEN EN HET GEDRAG VAN DE BEGELEIDING IS:' with 'Vooral negatief'.
- Second Screenshot:** Contains a dropdown menu for 'IN HOEVERRE WAS ER DEZE WEDSTRIJD ONWENSELIJK GEDRAG TEGEN DE ARBITRAGE?' with 'Niet of nauwelijks'. Below it is a text area for 'OPMERKINGEN' with the text: 'Scheidsrechter en grensrechters waren ouders, ze wisten aan het begin van de wedstrijd niet waar ze moesten staan.'
- Third Screenshot:** Contains a dropdown menu for 'BEOEFEN JE DE SPORT WAAR JE GAAT KIJKEN ZELF OF HEB JE DEZE OOIIT ZELF BEOEFEND?' with 'Nee'. At the bottom is a blue button labeled 'REGISTRATIE AFRONDEN'.

2.2 Observaties

De SportklimaatApp is getest door studenten van sportopleidingen van twee hogescholen en door zeven studenten en medewerkers verbonden aan het Mulier Instituut. Voordat studenten met de SportklimaatApp registraties gingen uitvoeren, heeft op beide hogescholen een instructiemoment plaatsgevonden door een onderzoeker van het Mulier Instituut. In totaal zijn door 14 observanten 45 registraties uitgevoerd.

Tabel 2.1 Overzicht kengetallen veldwerk, in absolute aantallen

	Hogeschool I	Hogeschool II	Mulier Instituut	Totaal
Aantal studenten dat instructie SportklimaatApp bezocht	23	8	3	34
Aantal observanten	2	9	3	14
Aantal registraties	3	36	6	45

Zien we hetzelfde?

Twee van de 45 registraties betreft de registratie van dezelfde wedstrijd van verschillende observanten. Dit is gedaan om voor de persoonlijke beleving bij het gebruik van de SportklimaatApp te controleren. Naast deze controle door twee respondenten, is buiten de reguliere registraties, door zes observanten ook een registratie uitgevoerd van twintig minuten van dezelfde wedstrijd. Daarbij was iedere observant geïsoleerd. De uitkomsten van die controle worden beschreven in paragraaf 3.2.

In de pilot bezochten de observanten in totaal 43 sportwedstrijden verdeeld over vier sporttakken, te weten: voetbal (33), korfbal (5), tennis (3) en hockey (2). Het grootste gedeelte betrof mannen en/of jongens (35), een klein deel vrouwen en/of meisjes (4) en gemengde teams (4). De wedstrijden die zijn bezocht zijn in de regio Den Haag, Apeldoorn, Zwolle, Utrecht en Breda.

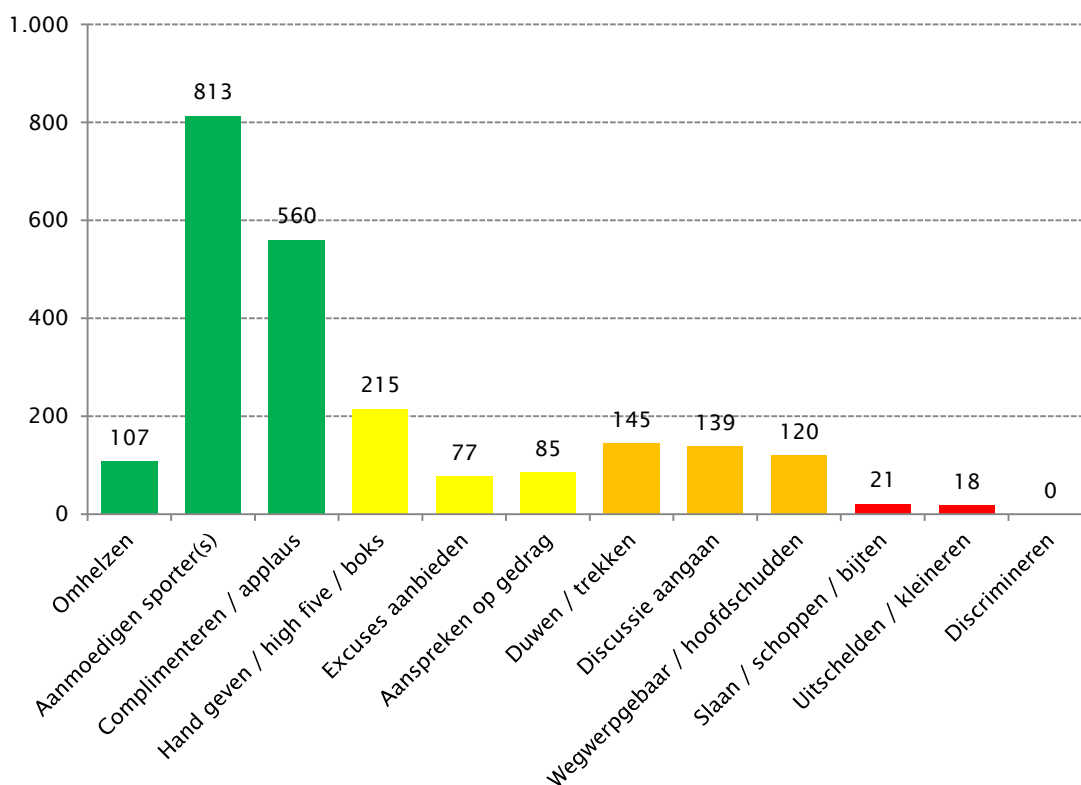
Door de SportklimaatApp alleen door aangewezen en geïnstrueerde observanten te laten gebruiken, zijn de keerzijden representativiteit en privacy niet van toepassing. Zie voor een verdere toelichting hoofdstuk 2.

3. Resultaten

3.1 Registraties

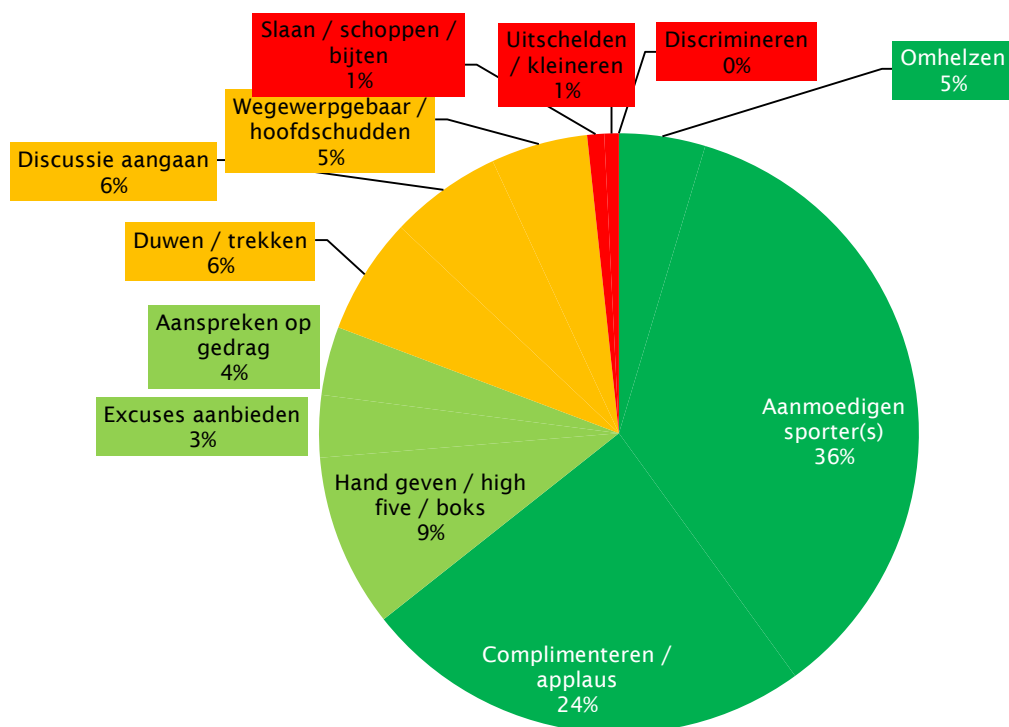
Met de registraties van de verschillende wedstrijden zijn 2300 gedragingen gecodeerd. De meest voorkomende gedraging is het aanmoedigen van sporter(s): 813. Het complimenteren/applaus kwam op de tweede plek met 560 notaties. Het aantal ernstige misdragingen was marginaal, waarbij slaan/schoppen/bijten (21) en uitschelden/kleineren (18) vaker werden genoteerd dan discrimineren. Opvallend is het verschil met minder ingrijpende onsportieve handelingen (categorie oranje): duwen/trekken, discussie aangaan en hoofdschudden komen aanzienlijk vaker voor dan aanspreken op gedrag of excuses aanbieden. Alleen een hand geven - al dan niet aan de tegenstander - komt vaker voor.

Figuur 3.1 Registratietotalen, absolute aantallen

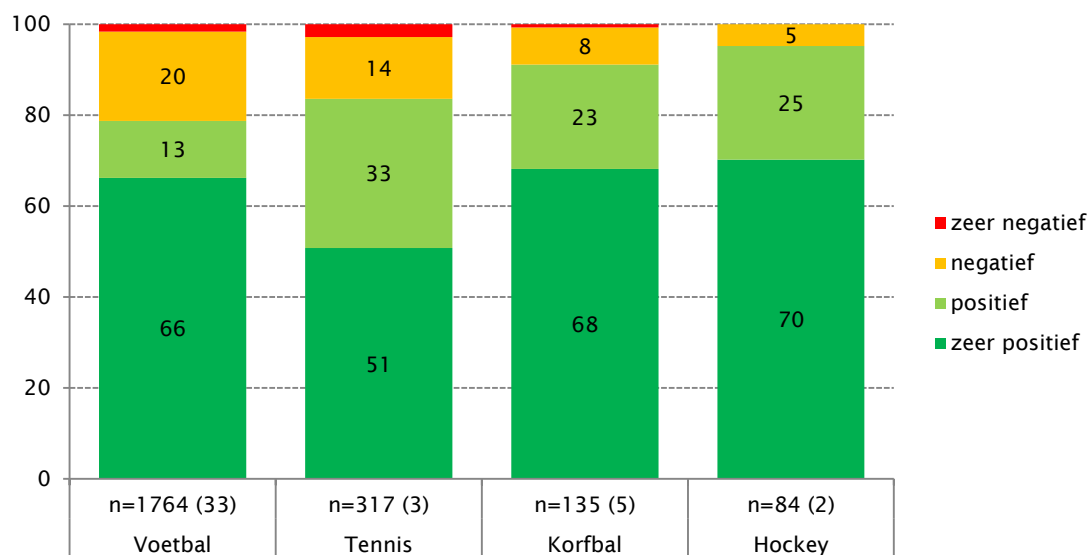

In totaal is 80 procent van de geregistreeerde gedragingen (zeer) positief (figuur 3.2). De resterende 20 procent is voor het overgrote deel negatief (18%) en voor een marginaal deel zeer negatief (2%). Kijkend naar de verschillende sporttakken (figuur 3.3) valt op dat met name in het tennis en voetbal het aandeel negatieve gedragingen groter is dan in korfbal en hockey.

Figuur 3.2 Registratietotalen, in procenten

Figuur 3.3 Registratietotalen (aantal wedstrijden) per categorie gedraging naar sporttak, in procenten

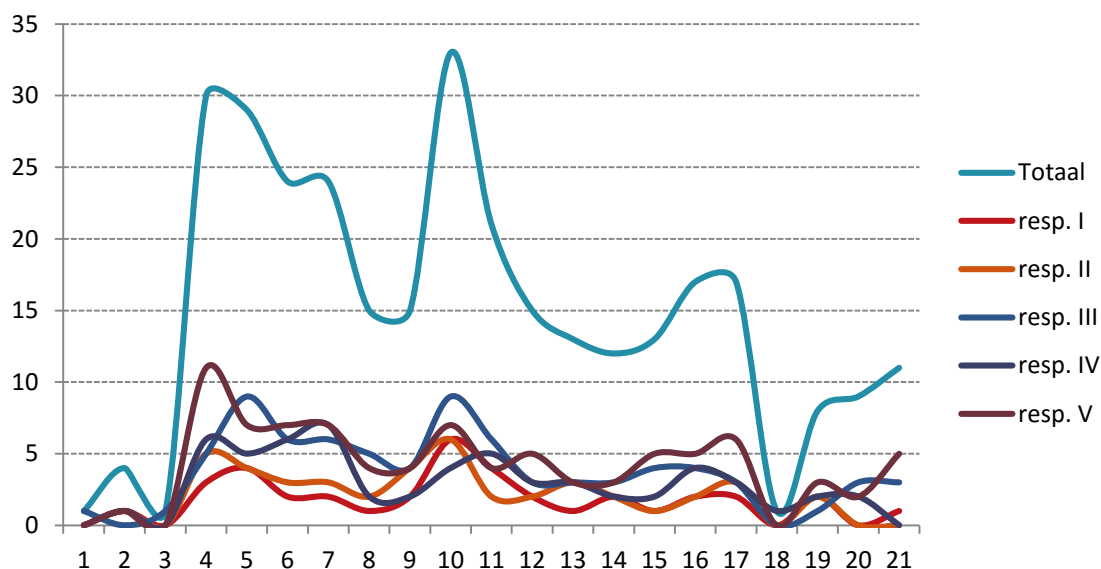

De registraties - hoewel verre van representatief - bevestigen het heersende beeld (Romijn et al., 2015) over onsportief gedrag en excessen in de sport. Het overgrote deel van de wedstrijden vindt in harmonie plaats. Sterker nog, ook in wedstrijden waar (zeer) negatieve gedragingen worden geregistreerd overheersen tot dat moment de (zeer) - maar ook daarna nog - de positieve gedragingen.

3.2 Zien we hetzelfde?

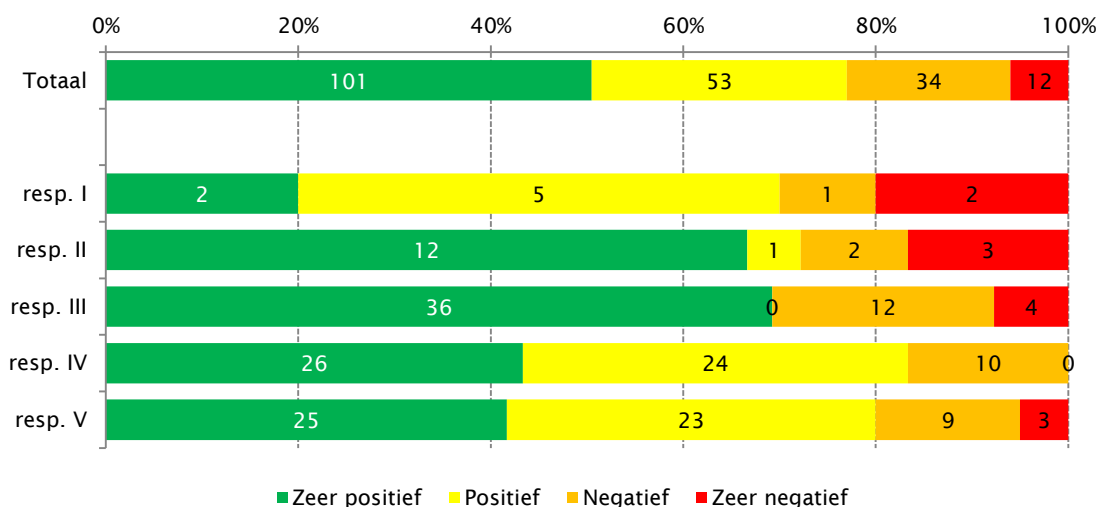
Bij gezamenlijke registraties waarbij vijf respondenten individueel dezelfde wedstrijd codeerden valt op dat er soms grote verschillen te noteren zijn in de hoeveelheid genoteerde gedragingen (figuur 3.3). Ondanks de verschillen in kwantiteit zijn in het registratiegedrag per minuut wel overeenkomende pieken en dalen te zien.

Figuur 3.3 Individuele registraties, in absolute aantallen per minuut

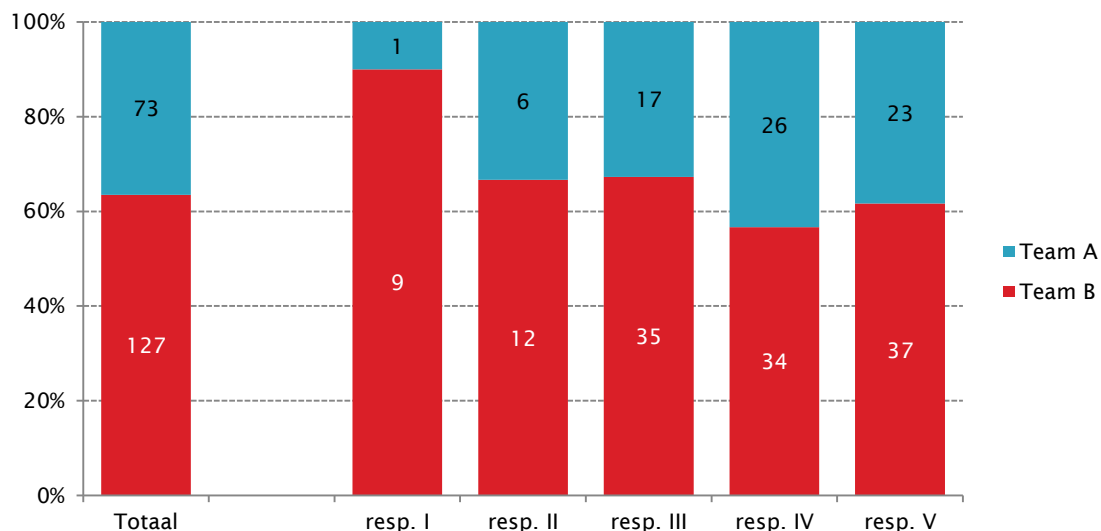
Ondanks de grote verschillen in absolute registraties tussen de verschillende respondenten komt de verhouding tussen (zeer) positief en (zeer) negatief voor de meeste respondenten ongeveer op 80%-20% neer. Dit is ook weer vergelijkbaar met de coderingen van de registratietotalen (paragraaf 3.1). Alleen respondent I blijft achter bij de overige respondenten.

Figuur 3.4 Aard van codering individuele registraties bij gezamenlijk registratiemoment, verhouding en absolute aantallen

Niet alleen de aard van de codering, ook de mate waarin gedragingen van beide teams geregistreerd worden, komt - met uitzondering van (wederom) respondent I - overeen (figuur 3.5). Ongeveer twee derde van de gedragingen komt bij de meeste respondenten voor rekening van team B.

Figuur 3.5 Team van codering individuele registraties, verhouding en absolute aantallen

De contextvragen ter afsluiting van de registratie kwamen net als de meeste van de voorgenoemde registratiecoderingen nagenoeg overeen. De mate van sportiviteit, de rol van omstanders en de invloed van de scheidsrechter werden gelijk beoordeeld.

4. Evaluatie

In deze evaluatie wordt teruggekeken op de pilotperiode van de SportklimaatApp. Het doel van de app is om de vele kleine (on)sportieve handelingen die samen de sfeer vormen 'real-time' vast te leggen. De app vormt een onderdeel van de VSK Monitor 2015, uitgevoerd door Mulier Instituut en is getest door studenten van sportopleidingen van twee hogescholen. De volgende onderwerpen komen aan bod: gegevens over de registraties, aandachtspunten met betrekking tot de instructies op de hogescholen en tenslotte aandachtspunten en aanbevelingen ter aanpassing van de app. De aanbevelingen zijn gebaseerd op online vragenlijsten, uitgebreide verslagen van twee meer intensief registrerende studenten (10 wedstrijden per persoon) en uitkomsten van het Mulier Instituut van een gezamenlijke registratie en een evaluatiegesprek met studenten.

4.1 Overzicht kerncijfers registraties

Elke student zou minstens twee wedstrijden observeren omdat de app zo bij verschillende soorten wedstrijden kan worden ingezet, extra data kan worden verzameld en ervaringen van de eerste keer kunnen worden meegenomen. Over de periode medio mei tot medio juni 2015 zijn gemiddeld twee groepsmails per week verstuurd en is met studenten persoonlijk contact onderhouden. In totaal hebben 14 observanten met de app 43 sportwedstrijden geregistreerd. Ruim 70% van de registraties heeft bij voetbalwedstrijden plaatsgevonden, daarnaast is een aantal tennis-, hockey- en korfbalwedstrijden met de applicatie geregistreerd. Tenslotte zijn negen online vragenlijsten ingevuld ter evaluatie van de inhoud en het gebruiksgemak van de applicatie.

Hogeschool I

- Instructie bezocht: 23
- Aantal observanten en registraties: 2 en 3
- Aantal evaluaties: 1

Hogeschool II

- Instructie bezocht: 8 (en 1 docent)
- Aantal observanten en registraties: 9 en 34
- Aantal evaluaties: 6
- Aantal uitgebreide evaluatieverslag en gesprek: 2

Mulier Instituut

- Instructie bezocht: 6
- Aantal observanten en registraties: 7 en 6
- Aantal evaluaties: 2
- Gezamenlijke registratie en evaluatiegesprek

Aandachtspunten instructie

Voordat studenten met de app registraties gingen uitvoeren, heeft bij beide hogescholen een instructiemoment op locatie plaatsgevonden. Bij beide hogescholen was vanuit de studenten interesse en werden veel (kritische) vragen gesteld. De hogeschool waar aanwezigheid facultatief was en onder begeleiding van een docent trok minder aanwezigen (8 studenten en een docent), maar leverde aanzienlijk meer observanten op (9). De instructie op de hogeschool waar aanwezigheid verplicht was zonder dat een docent aanwezig was, leverde meer aanwezigen (23) maar uiteindelijk minder participanten op (2). De sfeer bij deze laatste groep was ook vrijblijvender.

4.2 Gebruikers over de SportklimaatApp

Het gebruik van de SportklimaatApp is op drie wijzen geëvalueerd, te weten:

- Online evaluatie-vragenlijsten incidentele observanten (1 of 2 wedstrijden geobserveerd)
- Evaluatiegesprek met intensieve observanten (10 wedstrijden geobserveerd)
- Interne evaluatie coördinatoren en testgebruikers Mulier Instituut

De bovenstaande wijzen waarop de app is geëvalueerd, kennen een aantal overeenkomsten in de bevindingen zoals dat een beschrijving van gedragingen voor meer duidelijkheid kan zorgen en voor minder eigen interpretatie, en dus objectiever is. Bij veel observanten was het, ondanks de instructie, niet duidelijk of gedragingen tijdens een wedstrijd alleen gelden voor sporters of ook voor andere betrokkenen. Dit kan worden verduidelijkt door titels aan te passen. Wat ook meerdere keren naar voren komt is dat de kleuren niet overeenkomen met de aard van gedragingen. Een mogelijke oplossing hiervoor is om geel te vervangen door lichtgroen. Ten slotte kan de app aangevuld worden met een schatting van het aantal bezoekers, onsportief gedrag aan het einde van de wedstrijd (zoals tijdreken registreren) en voor bijbehorende sporten verschillende schermen maken. Zie voor de volledige evaluaties van de SportklimaatApp bijlage 1.

5. Conclusie en vervolg

5.1 Conclusie

De SportklimaatApp blijkt een gebruiksvriendelijke applicatie te zijn. Ondanks enkele kleine technische kinderziekten en inhoudelijke hiaten was het voor alle gebruikers duidelijk wat de bedoeling was en hoe de app moest worden gebruikt. De meeste observanten hadden wel een ‘oefenronde’ nodig waardoor het in de toekomst raadzaam lijkt om in te zetten op meerdere observaties van één respondent in plaats van meerdere respondenten één observatie te laten doen. De belangrijkste kanttekening bij het gebruik van de SportklimaatApp is dat bij wedstrijden waar weinig te registreren valt de data mogelijk vertroebelen. Enerzijds kan de aandacht verslappen (‘er gebeurt toch niets’), anderzijds blijkt dat goedbedoelende respondenten juist op zoek gaan naar gedragingen ‘om maar iets te kunnen zeggen’.

De data die door de app worden opgeleverd zijn toegankelijk en rijk. Op betrekkelijk eenvoudige wijze bestaat de mogelijkheid de resultaten in perspectief te zetten door te selecteren op achtergrondkenmerken. Een (opgeschoond) databestand is tevens een bruikbare bron voor studenten om lerenderwijs zelf analyses te maken. Deze regie voor het gebruik van de data zal echter bij één partij moeten blijven om de kwaliteit en de context van de uitkomsten te kunnen blijven waarborgen. Het Mulier Instituut is als coördinator eigenaar en verantwoordelijk voor het databestand met alle registraties.

Hoewel het niet eenvoudig is, blijft het van groot belang om de inhoud van de app voor alle sporttakken gelijk te houden. Hoewel sommige handelingen veel minder van toepassing zijn bij de ene sport dan bij de andere, biedt een zelfde toonblad voor alle sporten grote voordelen in de analyse. Bovendien blijkt uit de evaluaties dat observanten het graag ‘goed willen doen’. Dit houdt in dat ze uiteindelijk toch kiezen voor een gedraging op het toonblad die het meeste lijkt op hetgeen ze waarnemen, in plaats van helemaal geen registratie.

5.2 Hoe verder?

Met de pilot is duidelijk geworden dat de SportklimaatApp de potentie heeft om in de toekomst als monitorinstrument te dienen voor het sportklimaat. De gebruiksvriendelijkheid van de app biedt de mogelijkheid aan observanten om de vele handelingen van (on)sportiviteit tijdens de wedstrijd te noteren. Vele kleine gebaren die in het verleden bij handmatige registraties verloren gingen kunnen nu worden meegenomen. Met deze meer volledige registraties komen de observanten tot een realistisch en eerlijk beeld van een wedstrijd.

We verwachten dat de SportklimaatApp op drie manieren van waarde is voor het onderzoek naar een veilig sportklimaat.

1) Volgen

Met een continu doorlopende meting waarbij wekelijks over meerdere seizoenen bij verschillende sporttakken wordt geobserveerd, is de SportklimaatApp de ‘thermometer’ voor het sociale klimaat in de Nederlandse sport.

2) **Begrijpen**

Met voldoende onderzoeksvolume verwachten we in de toekomst gedegen uitsplitsingen te kunnen maken die ons meer vertellen over de omstandigheden en achtergronden die (on)sportief gedrag veroorzaken.

3) **Voorspellen**

Door de chronologie van (on)sportieve gedragingen in beeld te brengen, levert de SportklimaatApp een bijdrage aan de kennis over de voorgeschiedenis en directe aanleiding van de excessen.

De pilot liet ook zien dat de SportklimaatApp inhoudelijk en qua gebruik nog voor verbetering vatbaar is. De belangrijkste punten ter verbetering van de app zijn aanpassing van het toonblad gedragingen waarvan sommige buttons onduidelijk of overbodig waren, en waar andere gedragingen juist werden gemist, bijvoorbeeld tijdrekken. Naast de inhoudelijke aanpassing van de app is een belangrijke les voor de toekomst dat de registraties waardevoller worden naarmate observanten de app vaker gebruiken. Op basis van de ervaringen van de gebruikers zou het raadzaam zijn om iedere observant minimaal vijf wedstrijden te laten registreren omdat de meeste gebruikers een wedstrijd nodig hebben om de app goed te kunnen gebruiken.

Kwalitatief goede en gemotiveerde observanten zijn van groot belang voor de uitkomsten die de app biedt. In de pilot is een duidelijk verschil te zien in de registraties door vrijwillige testers en de observanten die dit voor studie- of werkdoeleinden deden. Om deze reden zou het van waarde zijn om het verdere gebruik van de SportklimaatApp in samenwerking met hogescholen verder vorm te geven en in het curriculum te integreren. Met een vijftal hogescholen is een concrete invulling besproken waarbij studenten met de SportklimaatApp aan de slag gaan. Deze studenten vormen in het voorjaar van 2016 de uitvoerende groep waarbij de verbeterde app door een grote groep observanten wordt gebruikt. Met de leerpunten uit deze tweede pilot maken we in het seizoen 2016/2017 een volwaardige start met de SportklimaatApp als monitorinstrument.

Bijlage 1. Evaluaties SportklimaatApp

Online vragenlijsten

Negen observanten hebben na hun laatste observatie de online vragenlijst ingevuld. Deze vragenlijst bevat vragen over de inhoud, of observanten gedragingen hebben gemist of overbodig vinden, en het bevat vragen over de gebruiksvriendelijkheid, die gaan over de vormgeving, of observanten weten wat ze moeten doen en of bepaalde functies verwarring oproepen. Onderstaande punten vat de antwoorden samen en hier en daar geven respondenten een aanbeveling:

Inhoud

- Onduidelijkheid over of gedragingen van niet-spelers (arbitrage, begeleiding, ouders) ook tijdens de wedstrijd geregistreerd moeten worden;
- Onduidelijkheid over betekenis van gedragingen:
 - ‘kleineren/uitschelden’: kleineren een relatief onschuldige opmerking en uitschelden over het algemeen een grovere uitlating. Aanbeveling: groter verschil maken tussen ernst van gedraging;
 - ‘wegwerpgebaar’: gebeurt constant, wanneer registreren? Aan de andere kant ook iets dat lastig waar te nemen is;
 - ‘discussie aangaan’: hoeft niet negatief te zijn.
- Spelfout voorregistratie: kernmerk ipv kenmerk;
- Kleuren niet bij aard van gedraging passen;
- Missende gedragingen/vragen:
 - Schatting aantal toeschouwers;
 - Onsportief gedrag zoals tijdrekken;
 - Extra antwoordmogelijkheid: ‘beide partijen’, ipv alleen team A of team B;
 - Verschillende schermen met gedragingen maken, passend bij verschillende sporten;
 - Eindoordeel (1-10) over sportklimaat;
- Registratie is lastig te doen wanneer observant niet bekend is met spelregels. Aanbeveling: overzicht met spelregels toevoegen;

Gebruiksvriendelijkheid

- Voor Android-toestellen geldt: als navigatieknoppen van telefoon zelf wordt gebruikt, de app teruggaat naar het vorige scherm. Als dit bijvoorbeeld gebeurt tijdens het registreren bij het gedragingen scherm en dus terechtkomt bij scherm 1 (vragen voor de wedstrijd), dan start er een nieuwe registratie. Dit heeft voor verwarring verzorgd. Navigatieknoppen van de telefoon zelf kunnen in de app niet worden gebruikt. Aanbeveling: einde van registratie een kop ‘registraties beëindigen en afsluiten’ toevoegen waarna je de app kan afsluiten zonder door het hele menu te moeten gaan.
- Duidelijke kleuren en lettertype (lettertype mag volgens sommigen groter);
- Eigen registraties kunnen zien lijkt sommigen handig;
- Instructie was handig om gedragingen te begrijpen, in plaats daarvan zou ook een beschrijving van functies gegeven kunnen worden of een FAQ-scherf kunnen worden toegevoegd.
- Tot slot worden vraagtekens gezet over het analyseren van gegevens, gezien de interpretatie die er (noodzakelijk) aan te pas komt.

Evaluatie studenten

Twee studenten hebben, voor een extra studiepunt, een tiental wedstrijden geobserveerd en geregistreerd. Daarnaast hebben zij, op basis van richtlijnen vanuit het Mulier Instituut, een uitgebreid evaluatieverslag geschreven en dit in een gesprek op het Mulier Instituut verder toegelicht. Naar aanleiding van dit gesprek hebben zij een beschrijven gegeven van alle gedragingen. De onderstaande punten vatten de bevindingen in het evaluatieverslag en -gesprek, samen met hier en daar een aanbeveling:

- Na vijf tot zeven metingen goed idee over verschil tussen gedragingen en wanneer welke gedraging van toepassing zijn. Er is een eigen 'visie' ontwikkeld op de gedragingen;
- Partijdigheid speelde een rol bij wedstrijden van eigen team en soms ook van de eigen vereniging. De studenten zijn expres bij andere teams gaan kijken nadat ze dit ervoeren.
Aanbeveling: observanten ergens registreren waar ze niemand/weinig mensen kennen. Alleen bij niet-eigen sport kijken kan wel, maar dan wel minimaliseren tot 1 of 2 verschillende sporten gezien alle nieuwe spelregels. Kennis van spelregels is een vereiste voor een goede registratie;
- Soms is het onduidelijk wanneer gedragingen geregistreerd moeten worden of wanneer dat het bij het spel hoort;
- Extra antwoordmogelijkheid:
 - Beide partijen, ipv alleen team A of team B;
 - Coaches in het gedragings scherm opnemen: coach uitteam en coach thuisteam;
 - Scheidsrechter in het gedragings scherm opnemen: reacties op beslissingen of geen beslissingen van scheidsrechters. Het beoordelen van scheidsrechters is erg lastig, zelfs voor observanten die de regels en ongeschreven regels goed kennen.
Aanbeveling: aan het einde van de wedstrijd kan in een open veld een notitie gemaakt worden over de ervarenheid/houding van de scheidsrechter;
 - Ouders in het gedragings scherm opnemen: bij pupillen- en juniorenwedstrijden is een extra knop/registratiemogelijkheid wenselijk in het gedragings scherm. Alleen een vraag aan het einde over de ouders/supporters en begeleiding is niet voldoende;
- Bij niet overeenkomende gedragingen gaan ze op zoek naar een gedraging die het meest erop lijkt en waar eventueel een notitie van wordt gemaakt. De gedraging 'helpen na een blessure' bijvoorbeeld werd geregistreerd als 'handje geven' of 'excuses aanbieden';
- Missende gedragingen: Onsportief gedrag aan het einde van de wedstrijd zoals bal wegschoppen 'tijdrekken' bijvoorbeeld. Dit soort handelingen kunnen namelijk een grote invloed hebben op het sportklimaat;
- Discrimineren is lastig te horen langs de lijn. Zelfs op het veld zelf hoor je niet alles. Als de knoppen 'discrimineren' of 'uitschelden' bij elkaar worden gevoegd, weet je niet wanneer er gediscrimineerd wordt. Aanbeveling: haal discrimineren uit het gedragings scherm en schaar het onder uitschelden, maar maak er wel notitie van in een open veld.
- Beschrijving gedraging: op een apart scherm of als je op de gedraging klikt. Het instructiemoment helpt daar wel bij, maar de studenten hebben zelf een beschrijving geformuleerd van de gedragingen. De gedragingen zijn nu dus niet heel objectief, een omschrijving ervan kan het objectiever maken.
- Motiveren studenten: tegoedbon of studiepunt tegenover registraties zetten. Hoe meer registraties, hoe hoger het tegoed op de bon. Uren voor 1 studiepunt: 28.
- Aan andere schoolopdrachten koppelen: het derde jaar staat in het teken van onderzoek doen: er wordt veel aandacht besteed aan SPSS en er wordt een half jaar stage gelopen. In het

afstudeerjaar zal het registreren een aanvulling kunnen zijn, maar de afstudeerstage is op zich te kort.

Interne evaluatie

Bij het Mulier Instituut hebben drie stagiaires de SportklimaatApp gebruikt voor in totaal zes wedstrijdregistraties. Daarna heeft een gezamenlijke registratie (in totaal vijf personen) van een videofragment plaatsgevonden. De volgende punten vatten de aandachtspunten en aanbevelingen samen:

- Bij herhaling van dezelfde handeling wordt er minder vaak aangetikt;
- ‘Sporter aanmoedigen’ zou beter vervangen kunnen worden door medespeler (anders te verwarrend met betrekking tot handelingen van het publiek);
- Tip: voorafgaand aan je eerste registratie het toonblad van gedragingen een keer lezen. En zeer belangrijk: een concrete beschrijving van de gedragingen;
- Sommigen waren na langere tijd volgen de concentratie kwijt;
- Anderen kijken alleen maar naar de bal (en hebben dan het gevoel wat te missen);
- Het was verwarrend voor sommigen dat boks/hand geven in geel stond (matig positief), tip is om dit lichtgroen te maken ipv geel;
- In hoeverre is er ruimte voor harde overtredingen en/of buitensporige inzet?;
- Vraag ook naar toeschouwersaantallen.

Er zijn zeker wel verschillen te noemen tussen de observanten die dezelfde wedstrijd kijken. In sommige gevallen zelfs bij zaken die niet voor interpretatie vatbaar zijn (zoals juichen en high-five geven). Sommigen zien dat wel, anderen niet. Echter, de frequentie van aantikken (hoe vaak), de mate van positief/neutraal/negatief en het beoordelen van een team (over wie gaat het?) is onder vijf observanten zeer vergelijkbaar. Ook hun rapportcijfers voor het algehele sportiviteitsniveau komt nagenoeg overeen (8, 8, 8,5, 9 & 9). Op individuele handelingen is het niet waterdicht om conclusies te trekken, maar de verhouding tussen groen, geel, oranje en rood lijkt meer valide.

Literatuur

Lucassen, J., J. van Kalmthout, J. Steenbergen, H. van der Werff, F. Smits & M. de Jong (2012). *“Je gaat het pas zien als je het door hebt”: conclusies en slotbeschouwing van de monitor samen voor sportiviteit en respect 2009-2012*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Romijn, D, Kalmthout, J. van & K. Breedveld (2015). *VSK Monitor 2015: voortgangsrapportage actieplan ‘naar een veiliger sportklimaat’*. Utrecht: Mulier Instituut.

Sonck, N. & H. Fernee (2013). *Using smartphones in survey research: a multifunctional tool Implementation of a time use app; a feasibility study*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Tiessen-Raaphorst, A & K. Breedveld (2007). *Een gele kaart voor de sport: een quick scan naar wenselijke en onwenselijke praktijken in en rondom de breedtesport*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Tiessen-Raaphorst, A., J. Lucassen, R. van den Dool & J. van Kalmthout (2008). *Weinig over de schreef: een onderzoek naar onwenselijk gedrag in de breedtesport*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Vaane, J. (2014). *Subjectieve en objectieve veiligheid tijdens amateurvoetbalvelden. Een onderzoek naar de samenhang tussen subjectieve en objectieve veiligheid tijdens amateurvoetbalwedstrijden*. Utrecht: Mulier Instituut.

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl